

Τὰ πρῶτα τῆς διηγήματα εἶχανε φανή στο «Χρόνο» καὶ στὸν «Εἰκονογραφημένο Φιγαρώ». Ἡ πρώτη τῆς συλλογὴ ἐξεδόθηκε ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖο Plon. Ἡ ἐπιτυχία ἄρχισε, εὐκολὴ νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ν' ἀναπτυχθῇ. Οἱ συμβουλές δὲν τῆς ἐλλείψανε οὔτε οἱ εὐμενεῖς ὑποδείξεις γιὰ τὸ ὅτι θὰ εἶταν ἀρεστὸ σὲ μιὰ μπουρζουαζιστικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ πελατεία, ποῦ ὁ Diderot ὀνόμαζε «τὸ γουρὸν ποῦ πληρώνει». Ἐδοξίμασε νὰ ὑποκύψῃ στὶς ἀνάγκες ποῦ τῆς ἐξηγοῦσαν, ὀνομάζοντες ἐπιδεικτικά «Τέχνη τοῦ γράφειν» τὴν ἄθλια αὐτὴ διανοητικὴ ἐκπόρευση; Ποτέ. Κατεῖχε μιὰ πρωτοτυπία πολὺ δυνατὴ καὶ χαρακτηριστὰ πολὺ εὐγενικοῦ. Πάθος καὶ σκέψη πολὺ ἔβραζαν μέσα τῆς. Ἀνάμεσα στὶς ἐπιτυχίες καὶ στὰ λάθη ἀπέφυγε πάντας τὸ δρόμο τὸν ταπεινὸ ποῦ καταλήγει στὸ λερὸ χοῦμα καὶ στὶς «τιμές ποῦ ἀτιμάζουνε». Ἐδοξίμασε πάντως, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐσυνειδητὴ καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σταθερῇ, τὸ μονοπάτι ποῦ σκαλώνει πρὸς τὴν ὁμορφιὰ καὶ ποῦ κἄποτες φθάνει ἴσαμε τῇ δόξᾳ «ἥλιο τὸ νεκρῶνε».

Ὑστερα ἀπὸ ἐννιά τόμους, ποῦ καὶ οἱ λιγότερον ἀξιόλογοι θὰ μείνουν περιπαλῶς ἐνδιαφέροντες εἰς τοὺς σπάνιους ἄνδρες ποῦ ξέρουν νὰ διαβάζουνε, καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ τέσσερες τελευταῖοι εἶνε ἀναμφισβήτητα ἀριστουργήματα, χάθηκε στὶς 5 τοῦ Γενάρη τοῦ 1918, ὀλιγώτερο γνωστὴ ἢ ὅσον εἶτανε ὅταν πρωτοεμφανίζονταν. Ἀλλ' ὅταν ἡ εἰλικρινὴς καὶ ὀρμητικὴ αὐτὴ πέννα, συντρίφθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο, οἱ εἰδήμονες αἰσθανθῆκανε ποῦ ἀνοίγονταν, ἓνα μεγάλο κενὸ στὴν ἀληθινὴ μας φιλολογία, ἐκείνηνα ποῦ μένει ἄγνωστὴ ἀπὸ τοὺς χυδαίους συγχρόνους μας, τοὺς εὐκολόπιστους στὶς παρασκευασμένες διαφημίσεις καὶ ἀργυρονήτου δημοσιότητας, ἐκείνηνα ποῦ θὰ λάμψῃ μπρὸς στὸ μέλλον, ὡς ἡ μόνη τιμὴ τῆς ἐποχῆς μας.

Ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴ ὑποδοχὴ ποῦ γένηκε στὶς πρῶτες τῆς συλλογές, ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους ποῦ ὑποδέχονταν τὰ ἐλαττώματά της, ἀπὸ τίς μορφές ποῦ προκαλοῦσαν τὰ προτερήματά της, ἀπὸ τίς συμβουλές ποῦ περιστοίχιζαν τὴ φαινομενικὰ ἀβέβαιη νεότητά της, τῆς ἔμεινε μολοντοῦτο, χρόνια, δὲν ξέρω ποῖα κἄπως περίτρομη δειλία. Τίποτε βέβαια δὲ μποροῦσε νὰ τὴν κάμῃ νὰ γράψῃ μιὰ γραμμὴ ποῦ τὸ λογικὸ καὶ ἡ καρδιά της ἀποδοκίμαζαν. Ἐνας ἀνήσυχος τρόπος, μιὰ ὑπερβολὴ ἐχεμύθειας, ἓνας φόβος νὰ τελεῖται εἰς φυγὴ τὸ κοινὸ τὴ συγκρατοῦσε, τὴν ἐμπόδιζε ν' ἀκολουθήσῃ μέχρι τέλους τὸ ὑψηλὸ καὶ ὀρμητικὸ τῆς πνεῦμα, τὴν ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ πλέον ἀπότομα θέματα. Ἀλλὰ μήπως ὅλοι μας δὲν ὑποστήκαμε τὴν ἀρρώστεια αὐτὴ τῆς ἀποχαύνωσης καὶ τῆς μόρφωσης ποῦ

* ΣΗΜ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ— Στὰ τελευταῖα γαλλικὰ περιοδικὰ γένηκε μεγάλος λόγος ἀπὸ τὸν Han Ryner καὶ ἀπὸ ἄλλους, γιὰ κάποια ρομαντογράφο, τὴ Jacques Fréhel, ποῦ πέθανε στὸ Παρίσι στὶς 5 τοῦ περασμένου Γενάρη. Ἀγνωστὴ ἴσαμε τὰ χθὲς τόσο στὸ γαλλικὸ κοινὸ ὅσο καὶ σὲ μᾶς, μᾶς στάθηκε ἀδύνατο νὰ βροῦμε στὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς πόλεως μᾶς τὰ ἔργα της, γιὰ νὰν τὰ διαβάσουμε καὶ νὰ δοῦμε κατὰ πόσο εἶνε δικαιολογημένος ὁ φόβος αὐτός. Γιὰ τοῦτο περιοριζόμαστε σὲ μιὰ ἀπλὴ μετάφραση μιᾶς κριτικῆς τοῦ Han Ryner, ποῦ γνώρισε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον τὴ J. F., τυπωμένη στὸ περιοδικὸ «La Veuilleuse» ἀρ. 11 τοῦ Μάρτη 1918, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ μιλήσουμε ἐχτενέστερα γιὰ τὸ ἔργο της ἅμα τὸ γνωρίσουμε καὶ τὸ βροῦμε τῆς ἀξίας ποῦ τοῦ ἀποδίδουν οἱ φίλοι τῆς κριτικογράφοι.

μένει ἡ μόνη δύναμις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ποῦ ἡ Ἐκκλησία σιγματίζει μετὸ ὄνομα τοῦ ἀνθρώπινου σεβασμοῦ ;

Τὴ γινώριζα ἀπὸ λίγων καιρῶ. Μοῦ διηγήθηκε μετὰ ζῆλον τὴ ζωὴ ἐνὸς προγόνου ποῦ ἐμελλε ἀργότερα νὰ ὀνομάσῃ ὁ «Πρόδρομος».

— Τί θαυμάσιο βιβλίον, — ἀνέκραξα — καὶ πῶς συμφωνεῖ μετὴν ἰδιοσυγκρασίᾳ σας . . . Πρέπει νὰ τὸ γράψετε.

— Ἀλλά, ἀντέτεινε ἐκεῖνη—ποῖος θὰ διαβάσῃ τὸ αὐστηρὸ αὐτὸ βιβλίον; Ἀπάντησα μ' ἓνα γέλιο :

— Ἐγώ !

Τὰ μεγάλα τῆς μάτια μετὰ κύτταξαν δισταχτικά. Ὑστερα ἀκολούθησε μιὰ βαθιὰ ρεμβώδεια σιωπὴ ἀπὸ τὴν ὁποία βγήκε γιὰ νὰ πῇ :

— Τὸ ρομάντζο αὐτὸ θάτανε δύσκολον νὰ γίνη.

Ρώτησα :

— Ἐνα βιβλίον ποῦ πρὶ γραφτῇ δὲν φαίνεται ἀδύνατον, ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ κανένας ;

Δὲν κολακεύουμαι διόλου γιὰ τὴν ἐνοχίᾳ μου στὴν ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀποτυχίαν. Σύμφωνα μετὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς, μακριὰ ἀπὸ εὐκόλους ἀριθισμούς, ἀνέβαινε τὰ μονοπάτια τῆς μοναξιάς, τοῦ ἀρωμάτου καὶ τῶν θεαμάτων, πλατυμένα ἀπὸ κάθε τῆς βῆμα. Εἴτανε ἄλλωστε ἀπὸ κείνες τὶς δυνατὲς προσωπικότητες, πάνω στὶς ὁποῖες δὲ θὰ μπορούσε κανένας νὰ ἔλθῃ ἐπίδραση διαστρεπτική. Ἡ καλλιτεχνική μου ἀσυμβιβαστικότητα σχηματίζει σκέψεις ποῦ βρίσκονταν μέσα τῆς, τὴν ἔκαμαν νὰ παρατηρῇ γοργότερα καὶ πιὸ θαρραλέα μέσα στὸ δικό της φῶς, ἀνάγκες ποῦ τὴν βασιάνιζαν, ποῦ ἄβριο θὰ θριαμβεύανε ὁδηγώντας τὴν στὰ πιὸ ἐλεύθερα καὶ πιὸ πρωτότυπα ἀντίστοιχα.

Ἡ ἀποφασιστικὴ τῆς ἐξέλιξις ἔχει ἐκεῖνο τὸ κᾶτι τοῦ συνεχοῦς καὶ τοῦ ἀρμονικοῦ ποῦ φανερώνει τὶς μεγάλες εἰλικρίνειας. Γιὰ τὴν εὐκολία καὶ τὴν πιὸ φωτεινότητα στὴν ἔκθεσις τοῦ ἔργου τῆς θὰ τὸ χωρίσω ἴσως ὅχι χωρὶς αὐθαιρέσια σὲ τρία τμήματα ξεχωριστά: τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀπλοῦχοῦ αὐθορμήτου — τὴν περίοδο τοῦ ξυπνήματος καὶ τῆς μαθητείας — τὸν καιρὸ τῆς τελείας μαεστρίας.

Οἱ πρῶτοι τῆς τόμοι : Dorine, Bretonne, Deque, θέλγουνε σὰν τὴ λεπτὴ καὶ ἀβέβαιη χάρις μιᾶς ὥμορφης παιδικῆς ζωῆς. Ὑπάρχει κᾶτι τὸ συγκινητικὸ ὥσάν τις ὑποσχέσεις καὶ σὰν τὰ λουλούδια στὰ θεῖα αὐτὰ ξεχάσματα, στὰ ἐξαιρετὰ αὐτὰ χαμόγελα, στὶς στάσεις αὐτὲς ποῦ ἔχουν μιὰν ἄγνωστη γοητεία. Μουρμουρες δὲν ἔχουν τόπο. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔφος μεπρδεμένο, ἐπισφύρευσι πάρα πολλῶν θησαυρῶν ποῦ δὲ γνωρίζει ἀκόμα νὰ διευθετήσῃ καὶ νὰ ξεδιπλώσῃ σὲ πετυχημένες θεωρίες. Ἦδη ἔχει τοὺς λυρισμούς, φλόγες ποῦ ξαφνικὰ ἀναπηδᾶνε, ποῦ συχνὰ ξαπλώνουνε καὶ μεγαλώνουν· καὶ οἱ θαυμάσιες αὐτὲς πυρκαγιὲς δυναμώνουν τὴ στιγμή ποῦ περιμένει κανένας νὰ σβύσουνε. Ἦδη ἔχει τὸν πλοῦτον, τὴ λαμπρότη, τὴ χάρι τῶν ἀπρόοπτων καὶ ἐπιτυχημένων εἰκόνων. Ἦδη ἔχει τοὺς πλατυοὺς ρυθμούς τοὺς λίγο ἐπίσημους, ποῦ μᾶς κάμνουν νὰ σκεφτόμαστε στὶς βραδεῖς κινήσεις τῶν εἰρηνικῶν ρεῖθρων στὴν ἡσυχία τοῦ δειλινοῦ, ἢ στὸν ἡρωϊκὸ χορὸ καὶ στὸ λευκὸ σύντριμμα τῶν κυμάτων κάτω ἀπ' τὸν ἥλιον καὶ τὸν ἀγέρα τῶν μεσημβρινῶν.

Ἀλλὰ γίνεται κατόπι, ἓνας δύσκολος διαβασμένος, ἓνας ἀρτίστας αὐστηρὸς γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς. Ἡ νοσταλγία τῶν καλοταχτοποιημένων συνόλων κυριεύει τὸ πνεῦμα τῆς. Ὑποφέροντας ἀπὸ τὸ σκόρπισμα τῆς ἰδιοφυΐας

της, προσπαθεῖ νὰ προικισθῇ μ' ἓνα ταλέντο ἄξιο τῆς γενναιοδωρίας φύσης της. Τὰ δυὸ βιβλία ποῦ σημειώνουνε τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς μαθητείας δὲν ἔχουνε ἀκόμα τὸ σύνολο τὸ γιομᾶτο καὶ τὸ ξετύλιγμα τὸ βέβαιο τῶν ἀριστουργημάτων, καὶ ἔχουνε χάσει τὸ χαριτωμένο χαμόγελο τὸ ἀπλοῖκό καὶ ἀπλοῖκά μεταδωτικό τῆς μεγαλοφυΐας ποῦ ἀγνοεῖται. Γιὰ τὸ συγγραφεῖα, καθὼς καὶ γιὰ τὸ κορίτσι ὑπάρχει μὴν ἀχάριστη ἡλικία ποῦ πρέπει νὰ περάσουνε. Νοιώθει κανένας τὴν προσπάθεια, στὶς «Tablettes d'Argile» καὶ στὴν «Vaine Pâtüre».

Προσπάθεια ἡθικῶς ἐνδοξη. Ἀλλὰ ποῦ λογοτεχνικῶς, δὲν ἐνδιαφέρει παρὰ τὸν κριτικὸ ἢ τὸ σπάνιο ἀναγνώστη, τὸν προσεχτικὸ τόσο στὶς ὁμορφιὰς τοῦ καλλιτέχνη ὅσο καὶ στὶς ὀραιότητες τοῦ ἔργου. Τὰ δυὸ αὐτὰ βιβλία, σχεδὸν ἀποτυχημένα, παρασκευάζουν ἀποτελεσματικά, γιὰ τὴ χαρὰ δλονῶνε, τὶς τέλειες πραγματοποιήσεις.

Νὰ τὰ ἀριστουργήματα. Νὰ βαθυὰ καὶ δραματικά, παθητικά καὶ μυστηριώδη τὰ διηγήματα τοῦ «Καηλειοῦ τῶν Δακρύων». Νὰ τρία ρομάντζα τόσο διαφορετικά καὶ τόσο τέλεια, ποῦ εὐκόλα μποροῦσε κανένας ν' ἀποδώσῃ σὲ τρεῖς μεγάλους συγγραφεῖς : «Τὰ σπασμένα φτερά», «Ὁ Πρόδρομος», «Ἡ Ἀγρία Περικοκλάδα». Ἐδῶ, ὁ θυμασμός δὲ σοῦ ἐπιτρέπει νὰ διαλέξῃς. Ἀν τὸ γούστο τὸ προσωπικὸ τοῦ ἀναγνώστη τοῦ ὑπαγορεύει μιὰ προτίμηση, ἢ προτίμηση αὐτὴ δὲν προχωρεῖ χωρὶς τύψεις. Ἔχει τὸ αἴσιγμα μιᾶς ἀδικίας καὶ ποῦ πρέπει, ὅπως μπρὸς σὲ ζωντανές, νὰ δικαιολογηθῇ γιὰ τὰ ἔργα ποῦ δὲν προτιμᾷ. Ναὶ θὰ τοὺς ποῦνε ἀξίζετε ὅσο καὶ τ' ἀδέρφια σας. Τὰ ὄντα τῆς τρυφερότητας καὶ τῆς ἀφοσίωσης βρίσκουν περσότερη ἀρμονικὴ χαρὰ στὴν καρδιά τους, διαβάζοντας «Τὴν Ἀγρία Περικοκλάδα». Οἱ ποιητὲς καὶ ὄνειροπόλοι γοητεύονται περσότερο στὸ «Καηλειὸ τῶν Δακρύων». Τὰ λατινικά πνεύματα, τὰ ἐρωτεμένα μὲ τὶς σοφές καὶ καλοθωρητὲς κατατάξεις, θαυμάζουν συχνότερα τὴν ἀρμονικὴ καὶ προσωπικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν «Σπασμένων Φτερῶν». Ἐκεῖνοι ποῦ ἀπολαμβάνουν τὶς αὐστηρὲς ὁμορφιὰς τῆς σκέψης θὰ προτιμήσουν τὸν «Πρόδρομο».

Ὅλες οἱ ἀρετὲς εἶνε μαζεμένες, ἡδονικὸ μίγμα καὶ ἀξιοθαύμαστο ἱσορροπία μέσα στὰ τέσσερα βιβλία. Μιὰ σοφὴ ὑποταγὴ στὶς ἀπαιτήσεις τῶν ἰδιορρύθμων θεμάτων, ξεχωρίζει περσότερο τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης θύτανε πολὺ φτωχὸς ἂν δὲν ἀγαποῦσε ὅλες αὐτὲς τὶς δυνατὲς καὶ λεπτὲς ὁμορφιὰς. Γιὰ μένα, διαβάξω καὶ ξαναδιαβάξω τὰ τέσσερα ἀριστουργήματα γιὰ χαρὲς πάντας καινούργιες, περνῶ ἀπὸ τὸ ἓνα στ' ἄλλο. Μόλις ποτιστῶ ἀπὸ τὸ ἓνα, τρέχω καταδιψασμένος πρὸς τὸ τραγοῦδι καὶ τὴ δροσερότητα τῶν τριῶν ἄλλων πηγῶν.

ΜΕΤΑΦΡ. Β. ΑΘΑΝ.

“Ο ΨΥΧΑΡΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ”

“ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ”

* Ἐκδόσεις «Δημοτικιστικῆς Ὁμάδας» Καΐρου. *

Λίγα λόγια ξεχωριστὰ πρέπει νὰ γραφοῦνε γι' αὐτὰ τὰ δυὸ ἀξιόλογα βιβλιαράκια, ποῦ ἐκδοθήκανε ἀπὸ τὸ γνωστὸ σωματεῖο τοῦ Καΐρου, τὴ «Δημοτικιστικὴ Ὁμάδα.»

* ΣΗΜ. ΓΡΑΜΜ.— Τὰ βιβλία αὐτὰ στέλνονται δωρεάν σ' ὅποιον μᾶς τὰ ζητήσῃ.